

Det har været et meget stort forskningsarbejde såvel at indsamle, trykke og redigere de 349 landsbyvedtægter fra Slesvig som at foretage den fine analyse og præsentation af dem. Der er kun grund til at ønske slesvigerne tillykke med denne fine kildesamling og håbe, at den må blive flittigt brugt, for der er mange historiske problemer i materia-

let, som Rheinheimer slet ikke har berørt. Det må imidlertid også være tilladt at ønske, at arbejdet kan virke inspirerende på danske forskere, således at der igen kommer gang i det spændende arbejde med landsbyvedtægterne nord for Kongeåen. Martin Rheinheimer har vist, hvordan det kan gøres.

Karl-Erik Frandsen

NORDEN

Johan Engström og Ole L. Frantzen (red.): *Øresunds strategiske rolle i et historisk perspektiv. Dansk-svensk symposium 3-7 juni 1996.* (Tøjhusmuseet m.fl., 1998). 196 s., 200 kr.

Det foreliggende værk gengiver 14 foredrag fra et stort anlagt dansk-svensk symposium, der meget passende fandt sted på begge sider af Øresund. Kronologisk strækker de sig fra forhistorisk tid til Den kolde Krig. Bogen har symposiets stærke og svage sider. Forskning inden for et tema samles praktisk, og det er evident, at flere af artiklerne præsenterer nye resultater eller spændende *work in progress*. Selv hvor det ikke er tilfældet, er det ganske nyttigt at få en udenlandsk forskningstradition opsummeret på få sider. Der er lige så åbenlyse mangler: Dækningen er pletvis, både kronologisk og tematisk. Perioden mellem middelalderen og Frederik II er slet ikke behandlet, hvilket er ret uheldigt, da vi her ser blandt andet indførelsen af Sundtolden og skabelsen af de første nationale flåder med specialiserede krigsskibe. Tematisk kunne man have forventet en braudelsk tilgang med Øresund i centrum, altså de naturgivne forhold i samspil med strategi, politik og teknologi, men mange af forfatterne

nøjes med at beskæftige sig med krig og samfund *omkring* Øresund, hvilket jo er noget helt andet. Ikke uinteressant, langt fra, men snarere irrelevant for symposiets tema. Derfor savner man i udtalt grad et indledende eller sammenfattende afsnit, der fastlagde de fysiske rammer for Øresundsområdet, såsom dybde, strømforhold, vindretninger, isforhold, klimaændringer og den til hver tid eksisterende militærteknologi og transportkapacitet.

Trods de anførte kritikpunkter er der afgjort spændende artikler. Jeg vil fremhæve Gunner Linds om «Danmark og Øresund i 1600-tallet» som en af de få, der faktisk ser på den danske militære planlægning i 1600-tallet strukturelt og i et internationalt perspektiv. Hans pointe er, at med en forsinkelse kobles det nordiske og atlantiske system i 1600-tallet i Øresund, men at det ville være en oversimplificering at se det nordiske system som blot et undersystem af det atlantiske. De nordiske flåder var stadig ganske betydelige, og selv en stormagts flåde ville normalt have brug for en nordisk allieret med baser. Det kunne dog ikke skjule det faktum, at England og Nederlandene de facto havde kontrol over Øresund, idet deres flådemæssige overlegenhed var tilstrækkelig og så åbenlys

for de nordiske magter, at en konstant tilstedeværelse var unødvendig.

De andre artikler giver blandt andet udmærkede oversigter over dansk og svensk flådeplanlægning i 1700-årene, medens behandlingen af det 20. århundrede virker mere overfladisk. Interessant er Ole Feldbæks påvisning af, at det først var i 1801, at den engelske flåde skaffede sig den navigatoriske viden, der muliggjorde brugen af Storebælt som alternativ til Øresund for kraftige lineskibe. På hjemvejen fra Østersøen juli 1801 krydsede den engelske eskadre under Admiral Pole op gennem Storebælt og forvissede sig om, at det faktisk var muligt. Hermed var Sjælland strategisk blevet en ø, hvilket muliggjorde en isolering af Sjælland i 1807. Her kunne det være interessant at vide, hvad reaktionen var i den danske regering og Admiralitetet. Er der en forbindelse til flådeplanen 1806, der forudså betydelige ændringer i den danske flådes struktur og opbygning, herunder en kraftig beskæring af antallet af lineskibe til fordel for bygning af mindre fartøjer? En anden mulighed er selvfølgelig, at den danske ledelse ikke bemærkede noget som helst, hvilket ville bekræfte opfattelsen af det søvngængeragtige i den danske politik op til katastrofen i 1807.

Generelt må man om bogen sige: ikke uinteressant, men af blandet kvalitet.

Dan H. Andersen

Terje Holm og Knut Arstad (red.): *Kriger og Konger. Et strejftog i Nordens militærhistorie fra Syvårskrigen til den Skånske Krig 1560-1680*. Forsvarsmuseets småskrifter 16. (Forsvarsmuseet, Oslo, 1997). 111 s.

Gunnar Artéus (red.): *Nordens garnisonsstäder. Slutrapport från ett forskningsprojekt*. Forsvarshögskolans Acta B4. (Forsvarshögskolan, 1997), 228 s., 190 SEK.

Kriger og Konger er en rapport fra et såkaldt *Clio og Mars-seminar* på Forsvarsmuseet i Oslo og et godt eksempel på, at militærhistorie er andet og mere end krige og konger. Man skal derfor ikke lade sig narre af bogens traditionsrættede titel, for den dækker i virkeligheden over en række læseværdige bidrag fra norske, svenske og danske forskere, der sætter både krig og konger ind i en samfundsmæssig kontekst, hvilket gør emnet væsentligt og vedkommende – også for danske »pacifister«, der altid har haft en tilbøjelighed til kun at se volden – også i dens organiserede og institutionaliserede form – som noget destruktivt.

Bogens bidrag er, som anført i undertitlen, strejftog, og de har netop strejftogets karakteristika: De er meget forskellige, spænder temamæssigt ganske vidt inden for den givne tidsramme og hænger ikke særligt godt sammen; men de understreger i fællesskab, at militærhistorien er en væsentlig faghistorisk disciplin, som historikeren ikke kan undvære i sit arbejde med fortiden.

I seminarets afsluttende indlæg drøfter Knud J.V. Jespersen netop militærhistoriens plads og funktion i den historiske forskning. Skønt hans påpegning af årtiers berøringsangst i forholdet til militærhistorien primært sigter på danske forhold (hverken i Norge eller Sverige har militærhistorie været tabueret i samme grad), så har hans gennemgang af krigshistoriens udvikling fra hjælpedisciplin for krigsvidenskaben til en egentlig historisk disciplin på linie med socialhistorie, politisk historie etc. almen relevans. Krigsguden Mars er kommet godt i hus hos historiens muse med denne bog!

Også *Nordens garnisonsstäder*, der afrunder et omfattende og langvarigt (siden 1984) projekt, er et udmærket eksempel på, at militærhistorien hører hjemme blandt Clios tjenere. Målet har været at klarlægge garnisonsbyernes